

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 10 ΙΟΥΝΙΟΥ 2022**

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

A1.

A. (σχολικό βιβλίο σελ. 248)

Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, που είχε ιδρύσει το 1682 ο μεγάλος Τραπεζούντιος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμινήτης και λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης.

B. (σχολικό βιβλίο σελ. 86)

Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.

Γ. (σχολικό βιβλίο σελ. 77)

Εντός της Εθνοσυνέλευσης του 1862-64 μικρότερη απήχηση είχαν άλλοι πολιτικοί σχηματισμοί μεταξύ των οποίων το Εθνικό Κομιτάτον. Το Εθνικόν Κομιτάτον, υπό τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη και μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

A2.

- α. ΣΩΣΤΟ
- β. ΛΑΘΟΣ
- γ. ΛΑΘΟΣ
- δ. ΣΩΣΤΟ
- ε. ΣΩΣΤΟ

B1. (σχολικό βιβλίο σελ.80)

Ο Τρικούπης θεωρούσε το κράτος ως μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης και επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος. Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε: α. συγκρότηση κράτους δικαίου, β. εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία, γ. ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας, δ. βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας.

Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος έγιναν οι εξής προσπάθειες: α) οργανωτικές μεταβολές και βελτίωση των οικονομικών του κράτους, με την αύξηση των φόρων και τη σύναψη δανείων και β) παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις. Μάλιστα, στα εδάφη της Θεσσαλίας, στα οποία κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες.

B2.**A. (σχολικό βιβλίο 153-154)**

Η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε αγροτική (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και αστική (παροχή στέγης στις πόλεις). Μολονότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ασκούσαν στην πατρίδα τους «αστικά» επαγγέλματα (σχετικά με το εμπόριο, τη βιοτεχνία-βιομηχανία κ.τ.λ.), δόθηκε το βάρος στη γεωργία, γιατί: α) υπήρχαν τα μουσουλμανικά κτήματα (κυρίως στη Μακεδονία, αλλά και στην Κρήτη, τη Λέσβο, τη Λήμνο και αλλού), β) η αγροτική αποκατάσταση ήταν ταχύτερη και απαιτούσε μικρότερες δαπάνες, γ) η ελληνική οικονομία βασιζόταν ανέκαθεν στη γεωργική παραγωγή, δ) υπήρχε η πολιτική σκοπιμότητα της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών με τη δημιουργία γεωργών μικροϊδιοκτητών αντί εργατικού προλεταριάτου. Επίσης έγινε προσπάθεια από την ΕΑΠ να εγκατασταθούν γεωργοί πρόσφυγες στα μέρη όπου θα μπορούσαν να συνεχίσουν τις καλλιέργειες που ήδη γνώριζαν. Καλλιεργητές δημητριακών εγκαταστάθηκαν σε πεδινά μέρη της Μακεδονίας και της Δυτικής Θράκης, καπνοπαραγωγοί σε κατάλληλα εδάφη στην Ανατολική Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη, αμπελοουργοί στην Κρήτη και σηροτρόφοι στο Σουφλί, την Έδεσσα και αλλού.

B. (σχολικό βιβλίο σελ. 154)

Δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη καθώς: α) ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των Βουλγάρων μεταναστών (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νειγύ). Αυτό θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτόρχεις σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της

αγροτικής παραγωγής, β) θα καλυπτόταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912-1922). Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.

Γ1. (σχολικό βιβλίο σελ.148-149)

Ο μεγάλος αριθμός προσφύγων που κατέφυγε στην Ελλάδα μετά τη μικρασιατική καταστροφή οδήγησε το ελληνικό κράτος να αντιμετωπίσει τις πρώτες στοιχειώδεις και πιεστικές ανάγκες τους με τα μέσα που διέθετε: διατροφή, προσωρινή στέγαση, ιατρική περίθαλψη. Κινητοποιήθηκαν επίσης ιδιώτες, ατομικά ή οργανωμένα. Αποφασιστική, ιδιαίτερα για την ιατρική περίθαλψη και την παροχή φαρμάκων, υπήρξε η δραστηριοποίηση στην Ελλάδα ξένων φιλανθρωπικών οργανώσεων. Διενεργήθηκαν έρανοι, οργανώθηκαν πρόχειρα συσσίτια και έγινε προσπάθεια για καθημερινή διανομή ψωμιού, παροχή ρουχισμού και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης. Πράγματι, όπως περιγράφει ο Michael Liewellyn Smith στο έργο του «Το όραμα της Ιωνίας: Η Ελλάδα στη Μικρά Ασία, 1919-1922», εθελοντές μοίραζαν φαγητό, κλινοσκεπάσματα και άλλα είδη πρώτης ανάγκης στους πρόσφυγες οι οποίοι διώχθηκαν βίαια από τη Μικρά Ασία και διέμεναν υπό άθλιες συνθήκες σε πρόχειρους καταυλισμούς (π.χ. στην περιοχή του ναού του Ολυμπίου Διός στην Αθήνα).

Με την άφιξη των προσφύγων, το έργο της προσωρινής στέγασης ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως, που ενισχύθηκε με έκτακτο προσωπικό. Στη συνέχεια το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων (ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1922) ανήγειρε ξύλινα παραπήγματα για τη στέγαση των προσφύγων. Πλήθος ξεπρόβαλαν οι αυτοσχέδιες κατασκευές που χρησίμευαν ως προσωρινά καταλύματα (καλύβες, παράγκες, σκηνές) γύρω από τις πόλεις, σε πλατείες ή στα κενά οικοπέδα των πόλεων. Το κείμενο Α του Μενέλαου Χαραλαμπίδη επιβεβαιώνει τις πληροφορίες του σχολικού βιβλίου ως προς τη δέσμευση δημοσίων χώρων της πρωτεύουσας από τους πρόσφυγες. Παράλληλα αναφέρεται η απόφαση του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, τον Σεπτέμβριο του 1922, να τοποθετούνται κλίνες και στα ξενοδοχεία για τη στέγαση των προσφύγων, ενώ τρεις μήνες αργότερα 70.000 πρόσφυγες βρήκαν στέγη σε 130 καταυλισμούς που δημιούργησε ο Δήμαρχος Αθηνών. Ενδεικτική της μεγάλης εξαθλίωσης των προσφύγων είναι η μαρτυρία της Τασίας Χρυσάφη-Ακερμανίδου η οποία γεννήθηκε στο πλοίο στο ταξίδι του ξεριζωμού. Σύμφωνα με τις διηγήσεις της για ένα μήνα τουλάχιστον στεγάστηκαν σε ένα κοτέτσι που τους προσφέρθηκε σε περιοχή κάτω από την Ακρόπολη. Δεν έμεινε χώρος στεγασμένος που να μη χρησιμοποιήθηκε: σχολεία, εκκλησίες και τζαμιά, στρατώνες, θέατρα, δημόσια κτίρια, αποθήκες, υπόγεια. Επιτάχθηκαν τα άδεια σπίτια σε όλη την Επικράτεια. Καταλήφθηκαν ακόμη και κατοικούμενοι χώροι, οι ένοικοι των οποίων μοιράστηκαν την κατοικία τους με τους πρόσφυγες.

Στο κείμενο Β η Φιλιά Χαϊδεμένου επιβεβαιώνει την κατάληψη όλων των δημοσίων χώρων και συγκεκριμένα αναφέρει την εκκλησία του Αγίου Νικολάου

που είχε κατακλυστεί από τους πρόσφυγες. Την ίδια περίοδο ακόμη και πολλές οικογένειες γηγενών λόγω της μεγάλης φτώχειας που αντιμετώπιζαν αναγκάζονταν πολλές μαζί να νοικιάζουν ένα σπίτι με κοινόχρηστους χώρους. Σε τέτοιου είδους σπίτια, μέσα σε αυτές τις συνθήκες, φιλοξενήθηκαν και πρόσφυγες.

Δ1.

Το θετικό και αισιόδοξο κλίμα των δύο πρώτων ετών της λειτουργίας του νέου καθεστώτος άρχισαν να σκιάζουν απειλητικά σύννεφα, τα οποία επρόκειτο να δημιουργήσουν λίγο αργότερα σοβαρή εσωτερική κρίση.

A. (σχολικό βιβλίο σελ. 209-210)

Η κρίση κορυφώθηκε στις 18 Μαρτίου 1901, όταν ο Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από το αξίωμα του υπουργού. Ο Εμμανουήλ Γ. Χαλκιαδάκης στο σύγγραμμά του «Η επανάσταση του Θερίσου ως εσωτερικό ζήτημα • και η προσωπική διάσταση πρίγκιπα Γεωργίου-Ελευθερίου Βενιζέλου» περιγράφει διεξοδικά την αντίδραση του τελευταίου στην απόλυσή του από τον αρμοστή. Συγκεκριμένα εξηγεί ότι η στάση του ως προς την πρόοδο του Κρητικού ζητήματος ήταν απόρροια της ατελέσφορης πολιτικής του πρίγκιπα. Μάλιστα ο ίδιος ο Ελευθέριος Βενιζέλος στο σημειωματάριό του επισημαίνει την αδιέξοδη πολιτική του Γεωργίου και υποστηρίζει πως ο ίδιος λειτούργησε ως εξιλαστήριο θύμα για το καθεστώς. Για να υποστηρίξει τις απόψεις του στο εθνικό ζήτημα της Κρήτης, ο Βενιζέλος δημοσίευσε στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων, που ο ίδιος εξέδιδε, πέντε πολύκροτα άρθρα, με το χαρακτηριστικό τίτλο «Γεννηθήτω φως».

Ο Γεώργιος ακολούθησε πολιτική αδιαλλαξίας και προχώρησε σε μέτρα περισσότερο αυταρχικά, με την απαγόρευση της ελευθεροτυπίας και με διώξεις και φυλακίσεις διακεκριμένων μελών της κρητικής αντιπολίτευσης. Όπως τονίζεται άλλωστε από τον Κωνσταντίνο Σβωλόπουλο στο κείμενο Β «Η κρητική πολιτεία από το 1899» που συμπεριλαμβάνεται στην ΙΕΕ η απουσία τόλμης του πρίγκιπα αναφορικά με την προώθηση του αιτήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα ενίσχυσε τις αντιπολιτευτικές φωνές και δράσεις. Ο Βενιζέλος παρόλο που ήταν πολιτικά απομονωμένος από το καθεστώς, κατάφερε να συγκεντρώσει δίπλα του το σύνολο των αντιτιθέμενων στην πολιτική του Γεωργίου. Η αδιαλλαξία όμως του αρμοστή και η απόρριψη κάθε προσπάθειας διαλόγου με τους αντιφρονούντες επέτεινε το πολιτικό αδιέξοδο και διέυρνε το χάσμα μεταξύ των δύο πλευρών.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, τα πολιτικά πράγματα στην Κρήτη οδηγήθηκαν σε πλήρες αδιέξοδο και όλες οι προσπάθειες συνδιαλλαγής των αντίπαλων πολιτικών μερίδων ναυάγησαν. Γύρω από τον Βενιζέλο συνασπίστηκαν όσοι ήταν δυσαρεστημένοι από την αυταρχική πολιτική του Πρίγκιπα και σχηματίστηκε μια ισχυρότατη «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις». Έμπιστοι συνεργάτες του Βενιζέλου ήταν ο Κ. Φούμης και ο Κ. Μάνος. Οι τρεις

αυτοί αποτέλεσαν μια τριανδρία, που δεν δίστασε να προχωρήσει σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα.

Στο τέλος του 1904 έληξε η περίοδος της Γενικής Συνέλευσης και προκηρύχθηκαν εκλογές για την ανάδειξη 64 βουλευτών. Σύμφωνα με το σύνταγμα, 10 ακόμη θα διορίζονταν απευθείας από τον Πρίγκιπα.

B. (σχολικό βιβλίο 210)

Η αντιπολίτευση αποφάσισε να μη συμμετέχει στις εκλογές αυτές, κατήγγειλε τα ανελεύθερα μέτρα του Πρίγκιπα και κάλεσε το λαό σε αποχή. Η κατάσταση εκτραχύνθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 1905, όταν η τριανδρία της αντιπολίτευσης και 15 άλλοι επιφανείς πολιτευτές συνέταξαν και υπέγραψαν προκήρυξη, με την οποία ζητούσαν μεταβολή του συντάγματος της Κρητικής Πολιτείας. Ειδικότερα, στο κείμενο Γ τίθενται οι σκοποί της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης. Πρώτο σκοπό αποτελεί η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Αν αυτό δεν επιτευχθεί λόγω συγκυριών, επιδιώκονται τολμηρές αλλαγές που θα βελτιώσουν την εσωτερική κατάσταση του νησιού. Αν ούτε αυτό καταστεί εφικτό, τουλάχιστον ζητείται η μεταβολή του Συντάγματος, ώστε να περιοριστεί ο αυταρχισμός του αρμοστή. Η Ηνωμένη Αντιπολίτευση αναφέρει ότι όλα αυτά θα αποτελέσουν αντικείμενο διεκδίκησης ακόμη και με ένοπλες λαϊκές κινητοποιήσεις προσδοκώντας πως από εκείνη τη στιγμή και έπειτα η Κρήτη θα διοικείται αποκλειστικά από Έλληνα κυβερνήτη. Η προκήρυξη αυτή είναι το πρώτο επίσημο επαναστατικό κείμενο, το προμήνυμα της επανάστασης του Θερίσου.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

Θέμα A1

Αναμενόμενοι ορισμοί. Απαντήσεις βατές και μικρές. Πολύ εύκολα θέματα.

Θέμα A2

Τα Σωστά – Λάθος όλα από το κεφάλαιο της οικονομίας, πολύ σαφή και κατανοητά.

Θέμα B1

Αναμενόμενο και πολύ εύκολο.

Θέμα B2

Πολύ βατό και ακόμα πιο αναμενόμενο από το B1, καθώς πέρυσι η ΕΑΠ ήταν εκτός ύλης.

Θέμα Γ1

Αναμενόμενο, λόγω των 100 χρόνων από τη Μικρασιατική καταστροφή. Θέμα που αποτελεί τιμή για τους πρόσφυγες. Εξαιρετική πηγή – εύκολα κατανοητή από τα παιδιά.

Θέμα Δ1

Αναμενόμενο και σαφές έχει να κάνει με το κρητικό ζήτημα που ήταν 2 χρόνια εκτός ύλης. Κάτι που δεν συμβαίνει συχνά σε θέματα Ιστορίας είναι ότι η συγκεκριμένη πηγή είναι από τις πηγές του σχολικού βιβλίου. (Από το 2016 έχει να πέσει πηγή από το σχολικό βιβλίο).

ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ρούλα μακρή